

Ulus-devletler dönemimizde devlet-din ilişkileri gerilimli olmuştur. Günümüzde genel ilke olarak laiklik (veya sekülerizm) temel ilke sayılmakta, ancak uygulamada ülkeler arasında bazı farklar gözlenmekte ve bu tanımlar üzerinde uzlaşma sağlanamamakta.

Vatikan ve İran gibi birkaç ülkenin uygulamalarını bir yana koyup genel tabloya bakınca, tarihi nedenler yüzünden iki temel devlet-din ilişkisi görürüz: Biri Fransa, ötekisi ABD uygulaması örnek sayılabilir.

Fransa’nın orta sınıfı, kilise egemenliğine karşı başarılı bir ihtilal sonucunda rejimi değiştirdi, “laiklik” ile kilisenin gücünü kontrol altında tutmak istemiştir. Bunun yolu din ile devleti birbirinden ayırmak olmuştur. Sonuçta, güç ve özellikle taşınmaz mallarını kaybeden kilise olmuştur.

ABD ise, din konusunda serbest alan arayan, hemen hepsi Hristiyan ama farklı mezheplerden olan pek çok toplumun oluşturduğu bir bütündür.

Bir arada bulunabilmenin tek yolu, biri birinin inancına karışmamasıydı. Bu yönleme de sekülerizm dendi ve ilke olarak devletle dinin ayrı alanlarda kalması olarak anlaşıldı. ABD’de dinsel cemaatler “nefes alabildi” ve devlet baskısı Fransa modelinde olduğu kadar kendini hissettirmedi.

Ama her iki durumda da din ile devlet aslında birbirinden ayrılmadı. Bunun nedeni de ulus-devletlerin dinden uzak ayrı kuruluşlar olmamalarıdır.

Hobsbawn ulusal bağımsızlık savaşlarının, hemen hepsinin, farklı bir din veya mezhep grubuna karşı verildiğini yazar (The Age of Revolution). Milliyetçili paradigma din paradigmasından kopmamıştır.

Vitrinlerin (yani anayasaların, yasaların ve teorilerin) arkasına baktığımızda, uygulamada, en laik veya en seküler devletlerin bile aslında dinle iç içe olduklarını görürüz.

Din adamlarının devlet memuru olduğunu, resmi tatillerin dine göre ayarlandığını, sembolik milli kahramanların veya “ecdadın” din adamlarının olduğunu, düşman ve biz-öteki söyleminin dini referanslarla yürütüldüğünü, eğitimin ve “milli kültürün” belli bir dinle ilişkili algılandığını ve en önemlisi, bu milli devletlerin yurttaşlarının kendi kimliklerini genellikle din üzerinden de belirlediklerini görürüz.

Günümüzde belli bir dinin, “milli kimliğin” ve “milli kültürün” temel bir ögesi olduğunu savunmak, milli söylemin içinde hiç şaşırtıcı sayılmamakta. Ayrıca Avrupa’da genel olarak Devlet, Kilise’ye ve öteki dini gruplara sınırlı veya önemli oranda mali yardımda bulunmaktadır.

Bundan dolayı, yüzyılımızdaki “laiklik/sekülerizm” tartışmalarını göreceli bir yaklaşım olarak görmek gerekir. Din, hiçbir ulus-devlette henüz “özel” bir mesele haline gelmemiştir. Tabii bazı durumlarda devletler çok baskıcı olmakta, bazen de “farklı” düşünenlere nefes aldırırmaktadırlar.

Yunanistan’daki devlet-din/Kilise ilişkisi bu çerçevede ele alındığında, Avrupa’da görülen bazı

uygulamalara benzer olduğu savunulabilir. Ancak iki konuda özellikler sergiler. Birincisi, 1830’lerden başlayarak, yani devletin kuruluşundan bugüne, belli aralıklarla, devlet Kilise’nin topraklarını büyük oranda (kimilerine göre yüzde 96 oranında!) devletleştirmiştir.

Bunun karşılığında devlet din adamlarının aidatlarını ödemeyi üstlenmiştir. Bu durum (ki, örneğin İngiltere’deki durumun tam tersidir) Kilise’yi devlete bağımlı kılmıştır.

İkinci fark, yasalardan ve anayasadan öte, tarihi ve sosyolojik bir miras olarak, yani pratikteki, Kilise’nin toplum içindeki saygın yeridir. Siyaset dünyası, Kilise’nin karşısında güçlü konumda olmakla birlikte, ona karşı bir tutuma girmeyi büyük bir siyasi risk olarak görüyor. Bu iki nedenden dolayı devlet ile Kilise karşılıklı bir ilişki içindedir.

Kimi zaman iki tarafının yetki alanlarının açıklık kazanması ve yeni dönemlerin ihtiyaçlarını karşılamak için bazı adımların atılması gerekli olmakta. Ancak bu ilişkilerin yeniden düzenlenmesi için anayasa değişikliği ve soyut bir devlet-din ayırımı gerekmiyor.

Sorun, günlük, önemsiz veya önemli, sayısız konularda, en basit yasal veya idari kararlarla gerçekleştirilebilecek adımların, siyasi bedel hesapları ve korkularıyla atılamıyor olmasıdır.

Örneğin, okul kitaplarındaki din konusunun nasıl ele alınacağı, bir cami inşaatının izni, resmi dairelerde dini sembollerin kaldırılması, parlamentonun dini merasimle açılması gibi konular anayasal nedenlerden değil, oy hesabı yüzünden ele alınamamakta.

Türkiye’de oldukça yaygın olan “Yunanistan laik devlet değildir” görüşü aldatıcıdır. Anayasada “laikiz” demekle laiklik sağlanmadığı gibi (örneğin Türkiye), resmi törenlerde papazların görünmesi de dini devletin kanıtı değildir. Bütün eksikliklere karşın, Yunanistan başbakanının “dinsizim” demesi tartışma bile yaratmıyor.

Yasalar parlamentoda belirleniyor. Tabii Kilise de saygınlığı oranında siyasi gücü olan bir kurumdur. Yunanistan, pek çok başka ülke gibi, çağdaş, ama devlet ile dinin yan yana var olduğu bir toplumdur. Kilisenin gücü, siyasilerin risk alma çekingenliğiyle düz orantılıdır.

Bu ortamda Başbakan Tsipras, 6 Kasım 2018’de devlet ile Kilisenin “ayrılacağını” ilan etti ve 12 maddelik bir ön anlaşmadan söz etti. Oysa Kilise ile ortak açıklanan maddeler yalnız bazı mali konularla ilgilidir.

Özet olarak, a) Devlet’in karşılığını tam ödemediği Kilisenin servetini ele geçirdiği devletçe kabul edildiği, buna karşılık din adamlarının aidatlarını ödemeyi kabul ettiği, b) Bundan böyle din adamları memur sayılmayacakları ve aynı miktar aidatın devletten Kiliseye aktarılacağı ve Kilise din adamlarına aidatlarını kendisinin ödeyeceği ve c) Bugün Kilise’nin tartışmalı olan bazı mülklerini bundan böyle devletle birlikte işletileceği ve geliri bölüşecekleri ilan edildi.

Tabii bu anlaşma Devlet/Kilise güç dengesinde bir değişiklik sağlamıyor. Yalnız yeni uygulama ile Kilise’nin başında olana, bugün doğrudan devletten maaş alanlara karşı daha baskıcı olma olanağını sağlıyor.

Ruhani elitin bu anlaşmaya karşı çıkması da bundandır. Ayrıca aidatları bölüştürmekte hak kazanarak İstanbul Patrikhanesine karşı da güç kazanıyor. Yani bu girişim aceleye getirilmiş bir siyasi manevra gibi ve Kilise’nin başını da daha güçlü kılıyor.

Bu ön anlaşma seçimlerin ufukta görüldüğü bu dönemde siyasi iki (aldatıcı) mesajla birlikte sunuldu. 10 bin din adamı memur statüsünden çıkınca yerine aynı sayıda memur alınacağı müjdesi duyuruldu. (AB ile yapılan anlaşmaya göre devlet memuriyetlerine istihdam ancak ayrılanların oranında olabilir.)

Tabii bu yorum anlamsız: Çünkü din adamları devlete mali yük olmaktan çıkmıyor, aynı aidatlar farklı bir kanaldan ödeniyor. AB’nin bu yorumu kabul etmesi çok zor.

İkinci müjde de sol seçmenlere. On yılların hasreti devlet-din ayırımı nihayet başlatılıyor-muş!

Siyasi iktidar bu söylem ile önümüzdeki seçimlerde hem solun hem Kilise’nin desteğini sağlayacağını hesap etmiş olmalı. Ancak ruhani elit ve din adamlarının çoğu, başpiskoposa

karşı çıkarak resmi devlet memuriyetinde kalmakta ısrarlıdırlar. Bu proje duvara toslamış gibidir.

[Ahval](#)